

Asur Ordusu

Assyrian Army

L. Gürkan Gökçek* – Faruk Akyüz**

Öz

Eskiçağ dünyasında devletler sürekli bir etkileşim halindeydi. Kimi zaman ticari ve kültürel ilişkiler halinde olsa da çoğunlukla birbirlerine karşı üstünlük mücadelesi içerisindeydiler. Bu mücadelede en önemli unsur ordu idi. Bu açıdan bakıldığında Asur, küçük bir şehir devleti iken kurmuş oldukları güçlü ordularla geniş bir egemenlik sahası kazanmış ve büyük bir imparatorluk halini almıştır. Bu süreçte Asur ordusu, asker temini, ordu düzeni, strateji, haberleşme ve savaş araç gereçlerinde sürekli gelişmeler göstererek çağının en büyük ve en güçlü ordusu olmayı başarmıştır.

Asurlularda ilk düzenli birlikler ve teşkilatlanma Orta Asur Döneminin başlarında ortaya çıkmıştır. III. Tiglat-pileser ile birlikte kalıcı orduya geçilmiştir. Asur devleti, özellikle Sargonidler dönemiyle birlikte tam anlamıyla bir imparatorluk halini almış ve geniş bir coğrafyada egemenlik sürmüşlerdir. Bu dönemde Asur ordusuna sadece yerel güçler değil, Asur'un egemenliği altındaki halklar da katılmışlardır. Asurlular, geliştirdikleri sistemle birlikte orduyu onluk birimlere ayırmışlardır. Bunun dışında, özellikle yazıtlar ve rölyeflerden, ok, kılıç, hançer, mızrak ve sapan gibi birlik türlerini kurmuş olduklarını öğrenmekteyiz. Geliştirdikleri verimli kuşatma teknikleri ve araçlarıyla, şehir ve kale kuşatmalarında başarılı sonuçlar elde etmişlerdir. Bu çalışmamızla Asur devletinin ordusunu her yönüyle incelemeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: *Asurlular, Ordu, Teçhizat, Teşkilat, Savaş stratejisi*

---

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, gokcek@gazi.edu.tr

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı.

Abstract

In the ancient world the states were in a continuous interaction. Though the states sometimes went into commercial and cultural relationships with the others, they mostly tried to set up dominance over them. Most effective instrument of this dominance was the army. Assyrians, who had built up a strong army even when they were living in a small site, became a big empire by extending their territorial sovereignty thanks to the army. This took a long time for the Assyrians to come to that level during which their armies developed into the biggest and strongest of their time in military supplies, military order, military strategy, communications and military equipments.

The first regular corps and organization emerged at the beginning of the Middle Assyrian Period. The permanent army came up with Tiglath-pileser III. The state of Assyria grew to be an empire as such under the Sargonids and reigned over a large land. In this period, The Assyrian army included not only the local people but also the peoples under the Assyrian rule. The Assyrians developed a system, dividing the army into the units of ten soldiers. Especially from the reliefs and inscriptions, we also learn that they established the units of arrows, swords, daggers, spears and catapults. With the techniques and tools of efficient siege, they achieved successful results in the siege of cities and castles. This study is intended to examine the Assyrian Army from all its aspects.

Key Words: *Assyrians, army, equipment, organization, military strategy.*

Giriş

Yaklaşık 1400 yıl (M.Ö. 2. binlerin başından 600'lere kadar) tarih sahnesinde kalmış olan Asurlular, Ön Asya dünyasında derin izler bırakan ender kavimlerden biridir. Özellikle Yeni Asur olarak adlandırılan dönemde, çağın en büyük gücü haline gelmişlerdir. Asurlular, zaman zaman egemenliklerini kaybetse de, her seferinde öncekinden daha güçlü bir şekilde ortaya çıkmayı başarmışlardır. Asur devletini zamanın en büyük imparatorluğu haline getiren en önemli etken, hiç şüphe yok ki, kurmuş oldukları askeri teşkilatları ve güçlü ordularıdır. Biz de bu çalışmada, Asurluların askeri teşkilat ve teçhizatları ile savaş stratejilerini ele almak suretiyle Asur ordusu hakkında bilgi vermeyi amaçladık.

Eski Asur Döneminden Orta Asur Dönemine Asur Ordusunun Gelişimi

Asur ordusunun gelişme süreci, Asur devletinin gelişme süreci ile doğrudan ilgilidir. Asur ordusu asıl gücüne demir çağının yaşandığı Orta ve Yeni Asur dönemi olarak adlandırılan süreçte ulaşmıştır. Asurluların gerçekten de bu dönemde dünyada eşine nadir rastlanan güçlü bir ordu

sistemi kurdukları görülmektedir. Orta Asur döneminde Asur ordusu, çağdaşları arasındaki en güçlü ordulardan biri haline gelmiştir. Bunun sonucu olarak da, Asur devleti sözü edilen dönemde özellikle Anadolu coğrafyasında emperyalist bir politika uygulamaya başlamıştır. Asur ordusunun temelini Eski Asur devleti kurucusu I. Şamşi-Adad (M.Ö. 1810-1776) ile atıldığı söylenebilir.¹ Gerçekten de, Eski Asur dönemi kayıtlarında ordu yapılanmasına ve sistematığıne ilişkin bazı bilgilere ulaşmak mümkün olmaktadır. Bu konuda Şamşi-Adad'ın bizzat kendisi tarafından yazmış ve oğlu Yasmah-Adad'a göndermiş olduğu mektuplarda Asur ordusunun strateji ve manevralarına ilişkin ilk bilgiler yer almaktadır.

Bu mektuplardan birinde Şamşi-Adad'ın, oğlu Yasmah-Adad'ı, Nihria'dan Şuda'ya² düzenleyeceği askeri seferin düşman tarafından öğrenilip takip edilme ihtimalini belirterek, oğlunu bu sefer konusunda uyardığı görülmektedir. Bir başka mektupta ise kral, Yasmah-Adad'ın kendisine gönderdiği mektupları incelediğini ve on bin askerin (kendisine yardım için) hareket ettiğini bildirmektedir.³ Bu mektuplar Şamşi-Adad'ın hızlı bir haberleşme sistemine sahip olduğunu ve krallığın eyaletlere süratli bir şekilde askeri destek sağladığını göstermektedir. Mektuplaşma dışındaki bir başka haberleşme sistemi ise, acil askeri durumlarda yüksek yerlerden ateşle verilen işaretlerdir. Bu işaretler dizisiyle haber bütün ülkeye yayılırdı. Mesela, Yasmah-Adad'ın kalabalık bir grubun saldırısı neticesinde gece iki ateş yakarak bütün ülkeyi yardıma çağırdığını görmekteyiz. Ayrıca, Şamşi-Adad'ın kontrolü altındaki bölgelere atadığı valiler vasıtasıyla iyi bir örgütlenme kurduğu anlaşılmaktadır. Küçük kentlerde sürekli garnizonlar bulunur ve her askeri sefer için hem yerleşik halktan hem de göçebelere ek asker toplanırdı. Şamşi-Adad'ın, Nurrugum'un fethi sırasında 60.000 asker kullandığı söylenmektedir.⁴ Buradaki rakam kadar abartılı da olsa,

¹ Aslen Amurrulu olan Şamşi-Adad (M.Ö. 1811-1776), KKL. sinde İla-kabkabahu'nun oğlu olarak gösterilmiştir. Aynı zamanda onun Babil şehrinden kuvvet alarak önce Kazallu şehrini daha sonra da Asur şehrini aldığı, II. İrişum'u tahttan indirerek kendisini Asur kralı ilan ettiği ve 33 yıl Asur'u idare ettiği yazılıdır (Kinal F., "Khorsabad Kral Listesi ve Kronoloji" *Belleten* Cilt: XLII Sayı: 166, Ankara, 1978: 185-186.; Günbattı C., "An Eponym List (KEL G) from Kültepe" *AoF* 35/1, 2008: 103-132.). Fakat Lansberger'e göre Asur şehri bir saldırı sonucu ele geçirilmemişti. Çünkü Asur kenti bu sıralarda Babil'e bağlı idi ve Hammurabi'nin büyük babası Apil-Su'en'in kontrolü altındaydı. Şamşi-Adad daha çok Şubat-Enlil şehrinde oturmakta idi (Landsberger, B. "Assyrische Königsliste und Dunkles Zietaltar", *JSS* 8: 1954: 35.; Şahin H.A. "Mari Kralları Yasmah-Adad ve Zimrilim'in Orta Fırat Bölgesinde Kurdukları İttifaklar", *Mısır-Hitit Ebedi Barış Antlaşması (Kadeş) ve Eski Önasya'da Barış*, Ed. Şakir Batmaz-Hasan Ali Şahin, E.Ü. Kapadokya Araştırma Merkezi, Nevşehir. 2009: 66.).

² Nihria ve Şuda yerleşmeleri Kuzey Suriye'de Balih ırmağı kavsinde ve doğu-batı istikametinde birbirlerine fazla uzak olmayan yerleşmelerdir.

³ Dossin, G., *Correspondance de Iasmah-Addu*, *ARM*: V, Paris 1950: 19, 97.

⁴ Oates, J., *Babil*, Çev. Fatma Çizmeli, Ankara. : 2004: 75.

Asurluların daha bu dönemde ciddi bir sayısal güce sahip olduğunu göstermektedir. Ancak daha da önemlisi bu sayısal gücün sistemli bir şekilde örgütlendiğine dair açık kanıtlar bulunmaktadır. Bu kapsamda, Kuzey Irak'ta Sincar Dağında veya Mardin'de bulunduğu belirtilen aslan stelinden, Asur ordusunun kaleler fethedebilecek ve nehirler geçebilecek teçhizata sahip olduğu anlaşılmaktadır.⁵ Diğer taraftan Eski Asur döneminde Asur ordusunun teçhizatları hakkında fazla bilgiye sahip olmamakla birlikte, çağdaşı Mari ve Mitanni kaynaklı resimler, bizi kısmen aydınlatmaktadır. Mari kralı Zimri-Lim, kendi yaptırmış olduğu sarayın duvarlarında tören kıyafetleri içerisinde resmedilmiştir. Bel kısmından bir kemerle bağlanmış büzgülü bir elbise, belinde bir hançer ve sağ elinde ise, ucunda keskin bir metali olan sopa ile tasvir edilmiştir (Res. 1). Yine aynı sarayın duvarına ait bir başka resimde, Marili bir piyadenin tasviri yer almaktadır. Bu tasvirde piyadenin, bronz başlıklı bir mızrak ile silahlandırıldığını, pelerinli ve baş kısmının bir koruma ile kaplandığını görmekteyiz (Res. 2).⁶ Buna ilaveten Kültepe'de ele geçen ve Eski Asurca yazılmış tabletlerden de, dönemin askeri araç ve gereçlerine dair önemli bilgiler edinilebilmektedir. Kültepe metinlerinde geçen bazı silah isimleri her ne kadar Anadolu coğrafyasına ait olsa da, benzer teçhizatın Asur ordusunda da kullanıldığını düşünebiliriz; Çünkü tabletlerde, ok, balta, hançer, bıçak, mızrak, topuz, kılıç, iki ve üç çatalı kargıların Asurca kelime karşılıklarını görmek mümkündür⁷ (Res. 3a-d). Diğer taraftan bu dönemde, askeri yapının tamamen piyadelerden oluştuğunu ve henüz savaş arabalarının kullanılmadığını da belirtmek gerekir. Eski Asur döneminde her ne kadar dört tekerlekli arabalar kullanılıyor olsa da⁸, bunların lojistik amaçlı olduğu ve henüz savaş meydanlarında üstünlük yaratacak bir aşamaya ulaşmadığı bilinmektedir.

⁵ Şamşı-Adad'a ait olan ve kendisinin Mari şehrini fethedişini kutlamak için tanrıça İstar'a hediye ettiği bu stelde şöyle seslenmektedir: "...Tanrı Enlil'in emriyle ve ... Arapha seferimde ... 7. günü ve ... kurbanlar sundum. Onun kalesine girdim. Efendim tanrı Adad'ın ayağını öptüm ve o ülkeyi düzenledim. Her yere benim idarecilerimi gönderdim ve Arapha'da tanrı Şamaş ve Adad için festival sundum. Adar ayının 20. gününde Zab nehrini geçtim ve Qabra'daki topraklara bir akın yaptım. Oradaki mahsülleri harap ettim ve Magrarum ayı içinde (harman yerinde) Arbela'daki kuvvetlendirilmiş tüm şehirleri ele geçirdim. Her yerde kendi garnizonlarımı kurdum. ..." (Grayson, A.K., *Assyrian Rulers of the Third and Second Millennium (to 1115 BC)* (The Royal Inscriptions of Mesopotamia, Assyrian Periods, vol. 1), Toronto/Buffalo/London, 1987: 64.).

⁶ Stillman N-Tallis N., *Armies of the ancient Near East 3000 BC to 539 BC.*, Worthing, Sussex, England: Wargames Research Group, 1984:135.

⁷ Derksen J.G., *The Old Assyrian Copper Trade in Anatolia*, Nederlands Historisch-Archaeologisch Instituut, İstanbul 1996: 242-244; Yıldırım T., "Kültepe'nin Silahları" *Anadolu'nun Önsözü Kültepe-Kaniş Karumu, Asurlular İstanbul'da*, 2010: 116-123.

⁸ Gökçek L.G., "The Use of Wagons (eriqqum) in Ancient Anatolia According to Texts from Kültepe", *Zeitschrift für Assyriologie und Vorderasiatische Archäologie*, Band 96, II. Halbband, 2006: 185-199.

Yine mevcut kaynaklarda ordunun örgütlenmesine dair yeterli bilgiler bulunmamaktadır.

Asurlularda ilk düzenli birlikler ve teşkilatlanma ancak Orta Asur Dönemi olarak adlandırılan M.Ö. 1365-745 tarihleri arasında ortaya çıkmıştır. Asurlular, M.Ö 1365’de tahta çıkan Asur-uballiæ Asur topraklarını Mitanni egemenliğinden kurtararak yeni bir başlangıç yapmışlardır. Böylece Orta Asur döneminde, Ön Asya’nın en büyük devleti olan Mısır ile diplomatik ilişkiler kurulmuş, Ege Göçleri ile birlikte ortaya çıkan Arami tehlikesi durdurulmuş ve kuzeyde Anadolu topraklarına yönelik olarak emperyalist bir politika izlenmeye başlanmıştır. Asur krallarının özellikle bu çağlarda başlayan yıllık tutma geleneği, Asur ordusunun faaliyetlerine yönelik önemli bilgiler sunmaktadır. Bunun yanında mektup ve rapor gibi yazışmaların da, Asur ordusunun örgütlenmesi ile ilgili net bilgiler vermeye başlaması bu döneme rastlar.

Asur Ordusunda Teşkilat

Ordudaki teşkilatlanma, zaman zaman değişimlere uğramakla birlikte, Orta Asur periyodunda kurulan genel yapının korunduğu görülmektedir. Fakat, Asur ordusunun sistematik bir hal alması ve kalıcı bir yapıya ulaşması III. Tiglat-pileser (M.Ö. 744-727) ile gerçekleşmiştir. Diğer taraftan Asurluların tertip ve teknik açısından Mitanni modelini örnek aldıkları ve bu yapıyı geliştirip uyguladıkları anlaşılmaktadır. Buna göre Asur ordusunun oluşumunda *ilku* olarak adlandırılan ve bir tür tımar olarak adlandırabileceğimiz bir sistem uygulanmaktaydı. Bu sistemin temeli, tebaanın krala hizmet etme zorunluluğuna dayanmaktadır. *İlku’ların* üç farklı görevi bulunmaktaydı: İlki *Øāb šarri* olarak ifade edilen kralın askerleri, ikincisi yedek askerler anlamında gelen *ša kutalli*, üçüncüsü de devlete ait büyük projelerde çalışmak üzere işçi olarak kullanılan ve metinlerde *dullu* şekliyle geçen birimdi.⁹ *İlku*’luk görevinin yılın belli zamanlarında ihtiyaca göre yerine getirilmesi gerekiyordu. Bu ihtiyaç, genellikle Temmuz ayında ortaya çıkıyordu. Zira Asur ordusunun Anadolu’nun yüksek platolarına sefere çıkması ancak bu aydan itibaren gerçekleşebiliyordu.¹⁰ Fakat savaş çıkması halinde yılın değişik zamanlarında da *ilku* uygulamasına başvuruluyordu. Bazı hallerde yükümlü kişi, doğrudan katılmak yerine görevini para veya silah sağlamak suretiyle yerine getirebiliyordu. Bu uygulama, tarımsal faaliyetlerin aksamasına ve dolayısıyla da ekonomik durumun bozulmasına meydan vermemek için geliştirilmişti.¹¹ Böylece bir taraftan tarımsal üretim devam ederken diğer taraftan ordunun ihtiyacı duyduğu teçhizat temin edilmiş oluyordu.

⁹ Stillman N-Tallis N. 1984: 29-30.

¹⁰ Saggs H.W.F., *The Might That was Assyria*, London, 1989: 251.

¹¹ Tallis N., “Ancient Near Eastern Warfare”, *The Ancient World at War, A Global History*, Edited by Philip De Souza, London, 2008: 59.

İlku sistemi içerisinde yer alan *Øāb šarri* birimi, Orta Asur ordusunun bel kemiğini oluşturuyordu. Asur ordusunun komutanı doğal olarak kral olmakla birlikte, barış dönemlerinde bu birimin kendi bölgelerindeki yerleşiminden, belgelerde *šaknu* unvanı ile geçen valiler sorumluydular. Bunun yanında Asur ordusunda doğrudan krala bağlı olan ve *rab kiØri* olarak adlandırılan daha farklı bir birlik bulunmakta idi ve bu birlik kral tarafından iç isyanları bastırmakta kullanılabiliirdi.¹²

Orta Asur dönemi ordusunda en küçük askeri birim 10 kişilik bir mangadan oluşmaktaydı. Metinlerde manga başı, *rab 10* veya *rab ešerti* olarak ifade edilir ve otoritesinin sembolü olarak bir gürz taşırdı. Manganın üzerindeki askeri birlik, komutanın *rab 50* veya *rab haššē* şeklinde adlandırıldığı 50 kişilik bir kuvvetti.¹³ Bu düzenleme, Asur ordusunun temel yapısını oluşturuyordu. Ordu komutanlarına, *rab ša rēši* ve *rab šāqē* isimleri verilirdi. Ordunun yanında savaşa katılan eyalet askerlerinin birlik komutanları için *turtānu* unvanı kullanılmaktaydı.¹⁴ Aynı askeri yapı Yeni Asur periyodu içerisinde de bozulmadan devam etti.

Yeni Asur Dönemi askeri teşkilatında, bir takım yenilikler yapılmıştı. Özellikle III. Tiglat-pileser'in orduda yaptığı reformlar, Yeni Asur ordusunun esas şeklini ortaya koymuştu. Her şeyden önce *ilku* sisteminden farklı olarak daimi profesyonel orduya geçilmişti. Yine ordunun örgütlenmesine ve kısmen teçhizatlara yönelik yenilikler, imparatorluğun sonuna kadar büyük ölçüde değişmeden devam edecekti. Buna göre *turtānu* unvanı bu dönemde artık kralın başkomutanı veya komutan yardımcısı olarak bilinmekteydi ve onun komutasındaki ordu, imparatorluğun asıl ordusunu teşkil etmekteydi. *Turtānu*, ordu teşkilatı içerisinde iki şekilde kendisini göstermekteydi: *turtānu ša imitti* ve *turtānu ša šumēli*. İlki *sağ turtānu*, diğeri ise, *sol turtānu* olarak ifade edilmekte ve bunlardan *sağ turtānu*, daha kıdemli sayılmaktaydı. Terimlerden de anlaşılacağı üzere bu komutanlar savaş esnasında muhtemelen ordunun sağ ve sol kanatların yetki ve sorumluluğunu almışlardı.¹⁵ Alt kademelerde ise, ordunun en temel birliği olan *rab ešerti*'nin yanında, iki mangadan oluşan *rab kiØri* yer almakta idi. Birkaç *kiØru*'nun birleşmesinden ise, *šaknu* unvanı altında bir takım oluşturulmuştu.¹⁶

¹² Stillman N-Tallis N. 1984: 29-30.

¹³ Postgate N., "The invisible hierarchy: Assyrian military and civilian administration in the 8th and 7th centuries B.C." In: J.N. Postgate (ed.), *The Land of Assur & The Yoke of Assur: Studies on Assyria 1971-2005*, Oxbow, 2007: 344.

¹⁴ Mattila R., *The King's Magnates, A Study of the Highest Officials of the Neo-Assyrian Empire, SAA 11*, Helsinki 2000: 5.

¹⁵ Grayson A.K., "Assyrian Civilization" *The Cambridge Ancient History*, Vol III/2, Cambridge, 2008: 218.

¹⁶ Stillman N-Tallis N. 1984: 30.

Diğer taraftan, doğrudan kralın komutasında olan bazı özel birlikler, Asur ordusunda önemli görev ve sorumluluklar üstlenmişti. Bunların başında, *qurrubtu* ve *kiØir šarrūti* adında iki temel birlik bulunmakta idi. *Qurrubtu*'nun mahiyeti tam olarak anlaşılammakla birlikte, bu birlik doğrudan krala bağlıydı ve kralın yanında bulunmaktaydı. Asarhaddon'un idari kayıtlarında, *qurruptu* içerisinde ayrıca *qurubute ša pitalli* adında süvari ve *narkaptu tēpe* olarak adlandırılan arabalı birlikler olduğunu görmekteyiz. Bununla birlikte *qurrubtu* birliğinin içerisinde *ša šēpē* ve *ša qurbūti* adında iki özel birlik daha bulunmaktaydı. Bunlardan ilki, kralın maiyeti olup, kralın kişisel korumasını sağlamaktaydı. Diğerisi ise, daha çok sembolik bir görev yapmaktaydı. Bunlar, kralın sağ ve solunda pozisyon alan yaverler gibiydiler.¹⁷ *Kisir šarrūti* ise, düzenli profesyonel askerlerden oluşan büyük bir kuvvetti. Bu kuvvetin unsurları, tamamen yerel güçlere dayanıyordu. Bu birlik arabalı askerler, süvariler ve piyadeler şeklinde örgütlenmişti. Piyadeler de kendi aralarında *nāš qašti*, yani okçular ve *nāš azmāri* olarak ifade edilen mızrakçılar şeklinde gruplara ayrılmışlardı. Belgelerden anlaşıldığı kadarıyla *kiØir šarrūti*, vurucu gücü yüksek güçlü bir ordu haline gelebilmekteydi. Mesela II. Sargon, Samaria'dan elli arabalı asker, Hamat'dan altı yüz süvari ve iki yüz arabalı asker, Karkamış'tan iki yüz süvari ve beş bin piyade almıştı.¹⁸ Bu birliklerin, standart Asur askeri uniformaları ve malzemeleri dağıtılarak neredeyse Asurlu askerlerden ayırt edemeyecek kadar benzer bir görünüme sahip olmaları sağlanmıştı.¹⁹

Asur Ordusunda Birlik Türleri

Asur ordusunda çok çeşitli birlikler mevcuttu. Bunlar, *narkaptu tēpe* olarak geçen arabalı süvariler, Okçu ve mızrakçı piyadelerden oluşan *zūku šēpē*, *kitkittu* veya *kiškattu* şekliyle ifade edilen öncü kuvvetler idi. Asur birliklerinin tanımlamaları, kullanmış oldukları silahlara veya teçhizatlara göre yapılmaktaydı. Mesela okçular, “ok taşıyan” veya “okçu asker” olarak çevirebileceğimiz *nāš qašti* veya *Øāb qašti* ifadeleri ile tanımlanmıştı. Yine aynı şekilde mızrakçılar, *nāš azmari* olarak ifade edilmekteydi. Piyadeler Asur rölyeflerinde iki kategoride resmedilmişlerdi. İlki hafif piyadelerdi. Bunlar okçu ve sapancı idi. Ağır piyadeler ise, mızrakçılardı. Asur birliklerinde ayrıca kalkanlı askerler de bulunmaktaydı. Belgelerde *nāš tukši*, *nāš kabābi* ve *nāš arīti* adında üç tür kalkan taşıyıcısı geçmekte, ancak bunların birbirlerinden farkı tam olarak bilinmemektedir. Kalkan

¹⁷ Postgate N. 2007: 350.

¹⁸ Luckenbill D.D., *Ancient Records of Assyria vol. I From the Earliest Times to Sargon*, NewYork 1968/I: 223.; Stillman N-Tallis N. 1984: 29.

¹⁹ Healy M., *The Ancient Assyrians*, Ed. Martin Windrow, USA, 2007: 19.

taşıyıcıların bu şekilde ayrı olarak zikredilmesi, muhtemelen kalkanların farklı şekillerde veya farklı malzemelerden yapılıyor olmasından kaynaklanıyordu. Kalkan taşıyıcılar mızrak ve kılıç gibi başka silahlar ile de donatılmıştı. Bu sınıf ayrıca, savaş esnasında özellikle kuşatmalarda okçuları korumakla sorumlu idiler.²⁰ Piyadeler genel olarak yünlü kumaşlardan gömlekler giymekte ve bel kısmına kadar bir zırhla korunmaktaydılar. Bacaklarını korumak için diz boyuna kadar uzanan deriden çizmeler giymektedirler. Okçular ve mızrakçılar sivri külah biçiminde demirden bir miğfer giyiyorlardı. Ayrıca mızrakçılar, düz bir kılıç, kama veya topuz ile silahlandırılmışlardı. Kılıç için bellerinde kalın bir kemer sarılıydı. Darbeden korunmak için de küçük bir kalkan kullanmaktaydılar.²¹

M.Ö. VIII. yüzyıldan itibaren, Asur ordusunda, kaynaklarda *pēthallu* veya *ša pēthalli* şeklinde geçen süvari birliklerini görmekteyiz.²² Bu kelimeler önceleri Hitit ve Babil yazıtlarında haberci veya ulak anlamında kullanılmaktaydı. Ancak daha sonraları haberciden ziyade savaşın bir parçası haline gelen süvari anlamını almıştı.²³

Asur ordusunda süvari sınıfı, aşamalı bir gelişme seyri göstermiştir. Asur duvar kabartmaları, Asur süvarilerinin bu gelişme sürecini kısmen aydınlatabilmektedir. III. Tiglat-pileser dönemine ait rölyeflerde, mızrakçı ve okçuların çift olarak savaştıkları görülmektedir. Okçu atış yaparken yanındaki mızrakçı atının dizgini tutar durumda tasvir edilmiştir.²⁴ Bu zamanda biniciliğin henüz gelişmediğini söylemek mümkündür. Zira, ata, eversiz, üzengisiz biniyorlar ve atı kolayca yönetemeyecekleri bir biçimde arkaya doğru oturuyorlardı. Üzerindeki zırh, kalkan ve ağır çizme, süvarinin hareketlerini ciddi ölçüde sınırlamaktaydı. II. Sargon (M.Ö. 722-705) ile birlikte süvari sınıfı biraz daha gelişmişti. En azından bu dönemde, bozkırlarda yakalanıp yetiştirilen tayların Asurlulara satıldığını bilmekteyiz.²⁵ Atların zırhla kaplanması da, yine Sargon döneminde

²⁰ Roux G., *Ancient Iraq*, London, 1964: 316. Stillman N-Tallis N. 1984: 30.

²¹ Gabriel R. A., *The Ancient World*, London, 2007: 204-205.

²² Savaşçıların tek başına ata binmesi ve at üzerinde silah kullanması savaş tekniğinde büyük bir devrim sayılmaktadır. Bu askeri devrim, M.Ö. 850-750 yılları arasında gerçekleştirilmişti ve merkezi bozkırlardaydı. Bozkırlarda yaşayan göçebeler, ata binerek ve yön vererek atın gücünden ve hızından yararlanma gibi önemli bir keşifte bulundular. Bu yöntemle atlı göçebeler, savaşlarda tamamen üstünlük sağlayabilecek süvariler durumuna geldiler (Mc. Neill W., *Dünya Tarihi*, Çev. Alâeddin Şenel, İmge Kitabevi, Ankara, 1994: 68.).

²³ Dallay S., "Foreign Chariotry and Cavalry in the Armies of Tiglath-pileser III and Sargon II." *Iraq* 47, 1985: 37.

²⁴ Noble D., "Assyrian Chariotry and Cavalry." *SAAB* IV, 1990: 63.

²⁵ Keegan J., *Savaş Sanatı Tarihi*, Çev. Füsün Doruker, Gençlik Yayınları, İstanbul, 1995: 137.

başlamıştı. Asur süvarileri onun zamanında mızrakçılar gibi giyinmeye başlamışlar ve küçük bir yay ya da uzun bir mızrak ile silahlandırılmışlardı.²⁶ Ayrıca eyeri dengelemek ve ata zarar vermemek için at sağrısı ve göğüs bantları kullanılmaya başlanmıştı. Daha sonraları da bacakları ile atı kontrol etmeyi öğrenen Asur süvarisi, bu sayede at üzerinde ok atma becerisini kazandı. Sanherib'in sarayındaki rölyefler ise, bu konuda daha somut ve güzel örnekler sunmaktadır.²⁷ Burada, ormanlarda savaşan ve yokuş yukarı saldıran süvariler resmedilmektedir. Asur süvarisinin, Elam okçularına saldırısını ve yokuşu tutan Elam okçularını bozguna uğratışını tasvir eden görüntüleri, bu birliğin savaşlardaki rolünün ne kadar önemli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Asur süvarilerinin tam teçhizatlı hale gelmesi biraz yukarıda da ifade ettiğimiz üzere zaman almıştı. Ayrıca bu birlikler, hiçbir zaman bozkırlarda yaşayan atlı göçebe kavimlerin manevra veya atı kullanma becerisine sahip olamamışlardı. Bu nedenle Asur birlikleri içerisinde, onlara destek olması amacıyla yerleştirilmiş paralı İran ve Kimmer süvarileri bulunmaktaydı. Asur süvarilerinin bozkırda yaşayan atlı göçebe süvarilerinin becerisine sahip olamamalarının nedeni daha ziyade Asur yayılma alanının dağlık olmasından kaynaklanmaktaydı. Fakat olumsuz coğrafi şartlara rağmen Asurlular, atların temini ve yetiştirilmesi hususunda son derece gayretli ve sistemli bir çalışma içerisindeydiler. Bu organizasyonda doğrudan kral tarafından atanan yüksek düzeyde memurlar bulunmaktaydı. Bunlar *muşarkisu* isimli at istihdam subayları idi. *Muşarkisu*'lar, imparatorluk toprağından toplanan veya haraç olarak alınan atları bir yıl boyunca eğitiyorlardı. Ağıl veya ahırlarda tutulan atların eğitiminden ve tımarından tamamen bunlar sorumluydu. Yazılı belgeler, bu görevlilerin sorumluluğunda günde 100, ayda 3000 hayvan yetiştirildiğini göstermektedir. Mesela rapor niteliğindeki bir belgede, bir ay içerisinde toplanmış olan 2911 atın 1840 tanesinin savaş arabalarına, 787 tanesinin süvari kullanımına tahsis edilmiş olduğuna ve 27 tanesinin de damızlık at olarak kullanıldığına dair bilgilere yer verilmektedir.²⁸

Asur Ordusunda Teçhizat

Asur ordusunun temeli diğer ordularda olduğu gibi piyadelere dayanmaktaydı. Bu nedenle piyadeler mümkün olduğunca pratik ve çevik olmak zorundaydı. Piyadenin en önemli silahı ise kılıç ve hançerdi. Asur'da kılıç ve hançerler erken dönemlerden itibaren gerek savaş gerekse prestij eşyası olarak çok önemli bir yere sahip olmuştu.

²⁶ Roux G.1964: 316.; Keegan J. 1993: 137.

²⁷ Stillman N-Tallis N. 1984: 61.; Gabriel R. A. 2007: 207.

²⁸ Gabriel R. A. 2007: 206.

Kılıç ve hançerlerin şekli hususunda saray kabartmalarından ayrıntılı bilgilere ulaşılabilmektedir. Tasvirlere göre kılıç ve hançerler genellikle yuvarlak kabzalı ve flanşlı idi. Bununla birlikte, bir kın içinde ve bir kayışla daima bedenin sol tarafında taşınır durumda gösterilmiştir (res. 4). Kabzaların üzeri aslan veya boğa gibi hayvan başı, kının uç kısımları ise, bazen aslan başı, bazen de karşılıklı duran iki hayvan ile bezelidir. Erken döneme ait bazı kınların uç kısımları ise, çift spiral durumdadır. Daha ziyade törensel amaçlı bu bezemeli kılıçlar, krallar ve soylular tarafından kullanılmıştır. Kılıçlar, dönemine göre geniş veya dar, şeklen ise üçgen ve kavisli olabilmekteydiler. Hançerler ise, bazen kın içinde ve beldeki kemere takılı durumda taşınmıştır. Asur metinlerinde *patru* olarak geçen hançerler daha çok törensel amaçlıdır ve ritüellerde kullanılmıştır. Tunçtan yapılmış yuvarlak kabzalı ve muhtemelen kakmalı kabzalar genellikle kare kaidelidir. Kabzaların flanşlı ya da flanşsız, düz kenarlı ve iç bükey tutamaklı tipleri mevcuttur. Namlular demirden ve kullanım amacına göre düz veya kavislidir. Asur kabartmalarında görülen hançerlerin kınlarının uçları hayvan başı şeklinde sonlanmakta ve püsküllüdür.²⁹

Asur okçuları ise, çağının en büyük vurucu güçlerinden birine sahipti. Özellikle Yeni Asur dönemi içerisinde Asur okçuları savaşların kaderini belirlemede önemli rol üstlenmişlerdi. Asur oklarının uçları demirdendi ve itinayla keskin bir hale getirilmişlerdi. Hatta bazı okların, etkisini arttırmak için kuyrukları da demirden yapılmıştı. Savaşlarda ve özellikle kale kuşatmalarında, kapı ve diğer ahşap yapıları yakmak için yanıcı oklar da kullanılmaktaydı. Bunların kuyruk kısmına gazlı bez sarılmaktaydı.³⁰ Okçular genellikle, hareketlerine engel olmayacak şekilde dizlerine kadar uzanan elbiseler giyerlerdi. Bununla birlikte gövde kısmını saracak bir zırh ve tunçtan bir miğfer kullanmaktaydılar. Bazı çizimlerde miğferlerin çift sıra kanca ve boynuz ile süslendiğini görmekteyiz. Bunlar büyük ihtimalle bir rütbeliyi temsil etmekteydi. Ancak tasvirlerin genelinde, okçuların büyük bölümünün sıradan bir başlık taktıkları görülmektedir. Bunların haricinde okçular, yakın dövüş için bir de kılıç taşımaktaydılar.³¹ Okçular, aynı zamanda kalkan taşıyıcılar tarafından da korunurlardı.

Asur piyadelerinin kullandığı bir diğer savaş aracı ise, sapanlardı. Sapan kullanan askerlerin sayısı fazla değildi. Sapan, muhtemelen Asur ordusuna farklı bir coğrafyadan gelmişti ve ordunun bu aracı kullanması zaman

²⁹ Biber H., *Urartu Silahları: Kılıç, Hançer ve Bıçaklar*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Van, 2005: 19.

³⁰ Bradford A.S., *With Arrow, Sword and Spear, A History of Warfare in the Ancient World*, London, 2001: 44.

³¹ Gabriel R. A. 2007: 206.

almıştı. Bazı kabartmalarda sapan kullanan askerlerin savaşta, okçuların yanında konuşlandığı, kuşatmalarda ise, birinci sırada kullandıkları görülmektedir. Zira bunlar, surların üzerinde veya arkasında savunma durumundaki hedeflere karşı etkili olabiliyorlardı. Sapancılar bir Asur askerinin standart teçhizatına sahiptiler. Fakat bazı rölyeplerde çıplak ayaklı olarak tasvir edilmişlerdir. Bununla birlikte arkeolojik kazılar neticesinde ele geçen örneklerden, sapan taşlarının ortalama 6 cm. çapında ve 190-270 gr. ağırlığında olduğu görülmektedir.

Piyadelerin vazgeçilmez alt sınıflarından bir diğeri ise, mızrakçılardı. Mızrakçı birlikler erken dönemlerden beri ordu içerisinde yer alıyorlardı. Fakat daha çok Yeni Asur periyodu içerisinde, özellikle Sanherib (M.Ö. 704-681) ve Asurbanipal (M.Ö. 668-631) zamanlarına ait rölyeplerde bunlar hakkında detaylı bilgiler edinebilmekteyiz. Sanherib'in saray duvarı süslemelerindeki tasvirler kralın komutasındaki özel birliklere dair olsa da, Asur ordusundaki mızrakçı birliklerin genelde benzer bir şemaya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Mızrak uçları erken dönemlerde bronzdan iken sonraki dönemlerde demirden imal edilmekteydi. Mızrak boyları yaklaşık 2.5 m. uzunluğundaydı. Mızraklarından başka miğfer ve kalkan da mızrakçıların vazgeçilmez teçhizatları arasındaydı. Bronzdan yapılan miğferler, yanaklı ve iki türlüydü. Biri külah şeklinde sivri uçlu, diğeri dik püsküllü ve oval şekilde tasvir edilmişti. Elbiseler mavi ve yeşil şeritlerle süslenmişti. Miğfer püskülü, mavi karelerle bezenmiş olup, kırmızı renkteydi. Asurbanipal'in saray duvarlarında da yine benzer bir görüntü vardı. Mızrakçılar, demir kıvrımlarla süslenmiş, yanaklı ve dik püskül tutucuları olan miğferler takıyorlardı.

Kalkanlar da farklı şekillerde yapılmışlardı. Erken dönemlerde kalkanlar yuvarlak ve küçük iken Asurbanipal zamanında neredeyse tüm bedeni örtecek kadar büyümüşü. Fakat yine de bazı birlikler eski tip olan yuvarlak kalkan kullanmaya devam etmişlerdi. Kalkanlar, kamışların örülmesi ve deri ile kaplanması suretiyle yapılmaktaydı. Kamışların kalınlığı yaklaşık 5 cm. idi. Kalkanların kenarları ise bronz çerçevelerle sağlamlaştırılmıştı. Birçoğunun ortasında, dairesel olan yine bronz bir kaplama vardı. Kalkanların dışı genelde düz bir renge boyanmaktaydı ve bu renk daha çok kırmızı idi. Kalkan imalatı Asur ordusu için elzemdi. M.Ö. VII. yüzyılın sonlarına ait kayıtlardan, kalkan yapmak için Dicle nehri yataklarında kamış üretimi yapıldığını öğreniyoruz. Bunun yanında bronzdan yapılan kalkanlar da mevcuttu fakat bunların imalatı maliyetinden ve ağırlığından dolayı fazla tercih edilmiyordu.³²

³² Madhloom T.A., The Chronology of Neo Assyrian Art, London,1970: 57.

Asur ordusunun en önemli teçhizatlarından bir diğeri de yazılı kaynaklarda *aşibu*, *iaşibu*, *iaşubu*, *şubû* ve *şupû* şeklinde geçen kuşatma araçlarıdır.³³ Koçbaşı veya hareketli kuşatma kuleleri şeklinde tanımlayabileceğimiz bu araçlar, kale kuşatmaları esnasında gerek kale kapısının kırılması gerekse kale duvarlarının delinmesi veya kale savunması yapan askerlere karşı kullanmak amacına göre tasarlanmışlardı. Kuşatma araçları en erken II. Asurnasirpal (M.Ö. 883-859) döneminde görülmüş, III. Tiglat-pileser, II. Sargon ve Sanherib zamanlarında ise bu araçların daha gelişmiş örnekleri yapılmıştır. Asurpanipal döneminde ağır ve hareket kabiliyeti sınırlı olan koçbaşları, III. Tiglat-pileser ve Sanherib döneminde daha hafif ve hareketli bir silah haline dönüştürüldü. Bunlar, kent atölyelerinde prefabrik olarak hazırlanabiliyor ve sonra duruma göre bazen nehirler üzerinden botla taşınabiliyordu. Koçbaşlarının ve kuşatma kulelerinin malzemesi, daha hafif olabilmesi için büyük ölçüde sazdan oluşmaktaydı. Çevresi de deri ile kaplanmaktaydı. Kuşatma kulelerinin gövdesi ön, orta ve arka olmak üzere üç bölümden oluşmaktaydı. Ön kısmı, arka kısımdan daha uzundu ve bir kuleyi andırırdı. Bu kısımda genellikle bir pencere bulunurdu ve bu kısımdan ok atışı yapılabildiği gibi buraya amacına uygun kullanılmak üzere uzun kargı veya büyük bir mızrak ucunun takıldığı koçbaşı yerleştirilebilirdi (Res. 5). Delgi olarak tanımlayabileceğimiz bu tür koçbaşı, duvarların veya tuğlaların aralarına sokuluyor ve bir yandan diğerine hareket ettirilerek tuğlalar yerinden çıkarılıyor veya duvarlar zayıflatılıyordu. Koçbaşı veya kuşatma kuleleri, bunların içindeki mürettebatın gücüyle ve belki de dışarıdan yardım alarak surlara yaklaşırlardı. Koçbaşlarını veya kuşatma kulelerini daha etkin kullanabilmek için bazı durumlarda rampalar inşa edilebiliyordu. Böylece kuşatma kuleleri kale veya şehir surlarıyla aynı yüksekliğe geliyordu. Koçbaşlarının kaç kişi ile kullanıldığı açık değildir. Personel sayısı koçbaşının büyüklüğüne göre değişiklik göstermiş olmalıdır. Fakat boyu 5 ile 8 m. arasında değişen standart bir koçbaşını kullanmak için en az dört personelin gerektiği anlaşılmaktadır.³⁴

Asur ordusunun en önemli savaş araçlarından biri de savaş arabaları idi.³⁵ Yazılı kaynaklarda *narkabtu* şekliyle geçen savaş arabalarının en erken Arik-

³³ Scurlock J.A., "Assyrian Battering Rams Revisited", *SAAB* III/2, 1989: 129.

³⁴ Stillman N-Tallis N. 1984: 201.

³⁵ Savaş arabalarının ilk kez nerede ortaya çıktığı ve nasıl geliştiği belirsizdir. Ancak atlı göçebe kavimlerin, tekerleği kullanan yerleşik toplumun uygar zanaatçı kesimi ile münasebetlerinin bir sonucu olarak İran ya da Azerbaycan toprakları, savaş arabaları ile savaşların geliştirildiği ilk yerler olarak görünürler. En akla yakın tarih ise, M.Ö. 1700'lerden hemen sonra düşünülmektedir. Zira atlı göçebe fetihlerin hızla yaygınlık kazanması bu tarihlere rastlamaktadır (bkz. Mc. Neill W. 1994: 61.).

den-ili (M.Ö. 1307-1296) döneminden itibaren kullanıldığını biliyoruz. Fakat ilk eksiksiz savaş arabası sahnesi Ninurta-Tukulti-Aşur zamanına ait olan rölyeflerde görülmektedir. Bu sahnedeki savaş arabası iki at tarafından çekilmekteydi ve üzerinde avcı ve belgelerde *mukil appāti* olarak kaydedilen sürücü yer almaktaydı.³⁶ İki atla çekilen sürücü ve okçunun yer aldığı hafif bir savaş arabası hızlı ve manevra kabiliyetine sahipti. Bu araçlar 50 m.lik bir mesafeyi 4-5 saniyede geçebilecek hıza sahipti. Sonraki dönemlerde ise, savaş arabalarının üç at tarafından çekildiğini görmekteyiz. Zira araçlardaki personel sayısı ilk olarak üçe çıkarılmıştı: mızrak ve balta ile silahlandırılmış bir sürücü, sadece gövde kısmını kapsayan zırha sahip bir okçu ve arabadaki ekibi koruma amaçlı kalkan taşıyıcısı. Asurbanipal döneminde ise araçtaki kalkancılarının sayısı ikiye çıkarıldı.³⁷ Personel sayısının dörde çıkması ile atların sayısı da dört oldu. Fakat bu büyüme araçların hızını ve manevra yeteneğini sınırladı.³⁸ Savaş arabalarının boyutlarının giderek büyümesi aslında süvari sınıfının zamanla gelişmesinin bir sonucu idi. Süvari sınıfı, okçu birlikleri ve yakın muharebe birlikleri kadar etkili olmaya başlayınca, arabaların kullanılacakları bölgeler daraldı. Ancak Asur savaş arabaları, her dönem ürkütücü ve yıldırıcı bir güç olarak kullanılmaya devam etti.

Asur ordusunda arabaların ve atların çok iyi bir şekilde zırhlandığını görmekteyiz. Nitekim Nuzi metinlerinde, at ve arabalara ait çok sayıda zırh çeşitlerinden bahsedilmektedir. Demirin kullanımı yaygın olmakla birlikte zırh için kullanılan ana metal bronzdu. Ayrıca atlara, üzerindeki zırhtan zarar görmemeleri için zırhın altına keçeden yapılmış bir koruyucu giydirildiği ve bu keçeden yapılmış olan koruyucu giysiyi bazen savaşçıların da giydiği bilinmektedir.³⁹

Asur Ordusunun Savaş Stratejisi

Asur ordusunun savaş stratejisi, esasen devletin politik anlayışı ile yakından ilgiliydi. Asur siyasetinin, tamamen sömürüye dayalı olmasından dolayı Asur ordusunun asıl hedefi işgal ve yağmaya yönelikti. Bu strateji, güçlü bir lojistik desteği ve yüksek manevra kabiliyetini gerektiriyordu. Asur ordusunun stratejisini belirleyen bir diğer faktör de Asur ülkesinin ve komşularının coğrafi konumu idi. Asur ordusu, sert iklimlerde ve dağlık alanlarda hızlı hareket etmeye mecburdu. Askeri seferler genellikle bahar ve yaz aylarında yapılmakla birlikte, hedefe giden kritik hamleler kışın

³⁶ Madhloom T.A., 1970: 49.

³⁷ Esasen II. Sargon dönemindeki savaş arabalarında dört asker için yeterli yer vardı. Bu özellik Sargon döneminde ortaya çıkmasına rağmen Asurbanipal zamanında yaygın hale gelmiştir (bkz. Madhloom T.A. 1970: 20.).

³⁸ Noble D. 1990: 63.; Gabriel R.A. 2007: 205-206.

³⁹ Stillman N-Tallis N. 1984: 142 ve 158.

olmaktaydı. Çünkü şehir ve kalelerin ele geçirilmesi için sıkı bir kuşatmaya gerek vardı ve kuşatmalar da daha ziyade kış aylarında yapılırdı.

Kuşatılan şehrin veya kalenin mümkün olduğunca kısa sürede düşürülmesi önem arz etmekteydi. Zira her geçen süre daha fazla emek, masraf ve zayıat demektir. Bu nedenle kuşatma araçları ve etkili kuşatma teknikleri, ordu organizasyonunun asıl bölümünü oluşturmaktaydı. Organizasyonu etkili kılabilmek için Asur ordusu kuşatma öncesinde bir takım hazırlıklar yapmaktaydı. Bunların başında yol yapımı ve istihbarat toplama geliyordu. Asur ordusunda istihbaratçılar, belgelerde *bātiqū* şeklinde geçmektedir. Bunlar vasıtasıyla düşman hakkında bilgiler edinilebilmekteydi. Ayrıca ele geçirilen düşman askerlerinden de malumat alınabilmirdi. Bunlara da *lišānu* adı verilmekteydi.⁴⁰ Orduda ayrıca, günümüz istihkâmcılarına benzeyen özel birliklerin yanı sıra genellikle eski savaş tutsağı kölelerden oluşan müfrezeler bulunmaktaydı. Bunlar sefer sırasında tulumlar üzerinde dubalı köprüler kuruyor, yol açıyor, tahkimat yapıyor veya yük taşıyorlardı.⁴¹ Kuşatma ve sefer öncesinde yapılan hazırlıklardan bir diğeri de, belgelerde *ekal māšarti* şeklinde geçen kışlaların yapılmasıydı. Kışlalar daha ziyade merkez şehirlerde bulunmaktaydı. Bu mekânlar atların, katırların, develerin, savaş arabalarının, yük arabalarının, sadakların, ok ve yayların her türlü savaş teçhizatının, atlar ve katırlara ait koşum takımlarının depolanması ve ordunun sefer için gerekli diğer hazırlıkların yapılması için kullanılıyordu.⁴²

Asurlular bir şehre saldırdıklarında genellikle üç yöntemi birden kullanırlardı. Bunlar; koçbaşları ile şehir veya kale kapılarını yıkmak, sura merdiven dayamak suretiyle surlara çıkmak ve kazıcılar ile surları yıkmak. Bu işleri yapacak olan personel, genellikle kuşatma araçları vasıtasıyla, surlara aynı yükseklikte atış yapan okçu ve sapancıların korumasında sevk ve idare edilmekteydi. Şehirler veya müstahkem mevkiiler genellikle bir höyük, tepe veya nehir kenarlarında iskân edildiği için kuşatma stratejisi de bu coğrafi şartlara göre değişebilmekteydi. Bu konuda Sanherib dönemine ait bir duvar kabartmasında, Lakiş şehrinin⁴³ kuşatma tasviri oldukça güzel bir örnektir (Res. 6). Detaylı kuşatma tasviri, şehre karşı uygulanan kuşatma metotlarını göstermektedir. Buna göre, bir ahşap iskele veya mazgal sur duvarına doğru atılmaktaydı. Bu işlem tamamlandıktan sonra, büyük deri tabakaları ile kaplanmış tekerlekli kuleler, daha önceden hazırlanmış bir

⁴⁰ Honggeng G., “The Assyrian Intelligence Activities during the Assyrian Empire” *Journal of Assyrian Academic Studies*, Vol. 18, No. 2, 2000: 65.

⁴¹ Diakov V.-Kovalev S., *İlkçağ Tarihi*, Çev. Özdemir İnce, Yordam ve Basım Yayınları, Ankara, 2008: 199.

⁴² Sevin V., *Yeni Assur Sanatı I, Mimarlık*, TTK Basımevi, Ankara 1991: 95-96.

⁴³ Lakiş şehri bu gün Kudüs’ün 44 km. batısında olup, Yahuda Krallığının baş şehirlerinden biridir. M.Ö. 701 yılında Sanherib tarafından ele geçirilmiştir.

rampa üzerinde itilirdi. Arka planda ise okçular ve sapancılar, duvar üzerinde savunma yapanlara karşı yoğun bir atış yaparlardı. Surdaki muhafızlar ise, tekerlekli kulelerin üzerine meşaleler atarak saldırıyı püskürtmeye çalışırlardı. Bu nedenle kule üzerindeki bir kişiye, ateşi söndürmek için büyük bir kepçe vasıtasıyla su dökme görevi verilirdi.⁴⁴ Eğer duvarlardan bir bölümü nehre bakıyorsa, yüzen kuşatma kuleleri kullanılırdı. Burada da kullanılan teknik aynıydı. Atış üstünlüğü kurarak iskeleyle veya mazgallarla surlar üzerine çıkmaya çalışılırdı. Bunların haricinde Asurlu piyadeler, yine okçuların desteği ile merdivenlerle duvara saldırırlardı. Bu piyadelerin bir kısmı da kazmacıların açtığı gediklerden içeriye girmeye çalışırlardı.⁴⁵

Asur savaş arabaları açık alanlarda vazgeçilmez bir güç olarak kullanılmaktaydı. Piyade birliklerinden oluşan düşmana karşı ilk önce savaş arabaları gönderilirdi. Savaş arabalı birimlerin en zayıf noktaları yan ve arka kısımlarıydı. Çünkü savaş esnasında araçların bu kısımlarını savunmak zordu. Bu nedenle savaş arabaları, piyade ve süvariler tarafından da desteklenirdi. Bu durum aynı zamanda Asur savaş hattının kanatlarını oluşturmaktaydı. Bu arada araç içindeki kalkan taşıyıcılar, düşman okçularına karşı sürücü ve okçuyu korurdu. Savaş arabalarının en önemli dezavantajları ise, engebeli arazilerde hareket alanlarının ciddi ölçüde kısıtlı olması idi. Bu nedenle açık arazinin dışında ateş gücü ve manevra kabiliyeti ile savaş arabalarının yerini süvariler almaktaydı.⁴⁶ Asur ordusu kuzeydeki dağlık bölgelerde savaşırken savaş arabaları genellikle geride bırakılırdı veya yalnızca küçük bir savaş arabası birliği alınırdı. Kralın kendisine ait olan ve bir muhafız süvari birliği eşliğinde hareket eden savaş arabası genellikle orduyla birlikte hareket ederdi. Söz konusu araba, muhtemelen komuta aracı olarak kullanılmaktaydı. Bu aracın bazı durumlarda dağ yamaçlarına halatlarla çıkarılması gerekebiliyordu.⁴⁷

Savaş arabaları, bağlı olduğu atların tek bir asker tarafından kullanılmasının öğrenilmesi ile önemini kaybetti. Merkezi bozkırlar olan bu buluş, kısa sürede Asur ordusundaki yerini almıştı. Süvariler piyadeleri desteklemekte ve yönetmekteydiler. Nitekim, daha sonra kurulan ordularda da bu kaide pek değişmemiştir. Süvarilerin savaşlardaki rolü, genellikle ilerleyen piyadeleri korumak, okları ile düşmanı taciz etmek, düşmanın yanından dolaşıp arkasına geçerek etrafını sarmak ve düşman tamamen yok olana kadar takip etmektir.⁴⁸ Ok, kılıç ve kalkan taşıyabilen Asur süvari birlikleri, Asur ordusuna savaş arabalarının kullanım olanağının kısıtlı ya da

---

⁴⁴ Healy M. 2007: 30.

⁴⁵ Bradford A.S. 2001: 44.; Healy M. 2007: 20-21.

⁴⁶ Gabriel R. A. 2007: 206.

⁴⁷ Stillman N-Tallis N. 1984: 61.

⁴⁸ Dawson D. 2001: 193.

tamamen engelli olduğu bölgelerde savaşabilme avantajını sağlamıştı. Bunun yanında okçu birliklerinin işlevini de yerine getirebilmekteydi. Fakat en önemlisi manevra kabiliyetleri ve hızları idi. Süvari sınıfı, zırh ve mızrağın kullanılmasıyla birlikte, ağır silahlarla donatılmış düşmanlarına karşı savaş arabalarının yerini alabilecek bir sınıf haline gelmişti. Üstelik düşmana ani baskın yapma veya çevresini sarma gibi yeni stratejilerin geliştirilmesi olanağını yaratmıştı.

Binicilik, Asur ordusuna her ne kadar bozkır coğrafyasından geçmiş olsa da, Asur süvarileri, Asur ordusunun Ön Asya dünyasında önemli zaferler kazanmasını sağlamıştı. Özellikle Sargonidler (M.Ö. 722-612) döneminden itibaren Asur süvarileri, Asur ordusunun en esaslı gücü haline geldi. Asur süvarileri aynı zamanda, çağdaşları arasında da at üzerinde ok kullanan en iyi ordulardan birini oluşturdu. Öyle ki, Asur süvarilerinin bu ünü Eski Ahit'e *at sırtında kasırgalar* ifadesi ile yansımıştı.⁴⁹

Asur piyadeleri ise, ordunun en temel birimi olup, savaş meydanlarında genellikle savaş arabaları ve süvarilerin arka kısmında yer alırdı. Bazı durumlarda ordunun kanat kısmını oluşturabilirdi. Savaş arabaları veya süvarilerin düşman hattını yarmasını veya yıpratmasını müteakip kesin sonucu almak üzere görevlendirilen piyade birlikleri, özellikle dağlık ve ormanlık alanlarda vazgeçilmez bir unsuru.

Savaşlar Tanrı Asur adına yapılıyordu. Asur kral yıllıkları, savaşlarla dolu Asur tarihinin anlatımı konusunda bir hayli yanlı olmalarının yanı sıra, bir propaganda aracı olarak kullanılmakta idiler. Asur krallarına göre, düşmanlar sürekli isyan halindeydiler. Bu yüzden savaşlar, Tanrı Asur'un dileğiyle gerçekleşiyordu. Tanrı Asur, Asur ordusunun en büyük destekçisiydi.

Sonuç

Asur ordusu, eski dünyadaki en gelişmiş, en büyük ve en iyi organize edilmiş ordu idi. Başlangıçta Mitanni etkisinde olan fakat zamanla kendi içerisinde büyük gelişmeler göstererek mükemmel bir örgütlenme örneği sergileyen Asur ordusu, daha sonra kurulacak olan imparatorluk ordularının da öncüsü olmuştur. Her zaman Tanrı Asur'un gölgesinde ve acımasız hükümdarların komutasında olan bu büyük ordu, sömürü ve yağma amaçlı devlet politikasını kararlı bir şekilde yürütebilecek bir güç olarak kendisini göstermekte ve bu potansiyel gücü ile düşmanlarına karşı büyük bir tehdit oluşturmaktaydı.

---

⁴⁹ Gabriel R. A. 2007: 207.

Asurluların askeri alandaki bu başarısı, Mezopotamya'da önemli bir siyasal güç olarak ortaya çıkmasında kuşkusuz en önemli rolü oynamıştı. Asur devletinin Ön Asya coğrafyasında merkezi bir güç olarak ortaya çıkması, bölge devletlerini de şüphesiz yakından ilgilendiriyordu. Özellikle Asur ordusunun yayılcı ve acımasız tutumu, çok sayıda küçük krallıkların ve beyliklerin kendi aralarında ittifaka gitmeleri ve Nairi, Uruatri halklarının birleşerek Urartu gibi merkezi bir devletin ortaya çıkmasına neden olmuştu. Bu devlet, sonraki devirlerde bu coğrafyada yaşayan krallıklar için bir umut kaynağı olsa da, Asurlular, bilhassa M.Ö. X. yüzyılın ortalarından VII. yüzyılın sonlarına kadar, güçlü ordusu ile korku salan bir imparatorluk olarak yaşamaya devam etti.

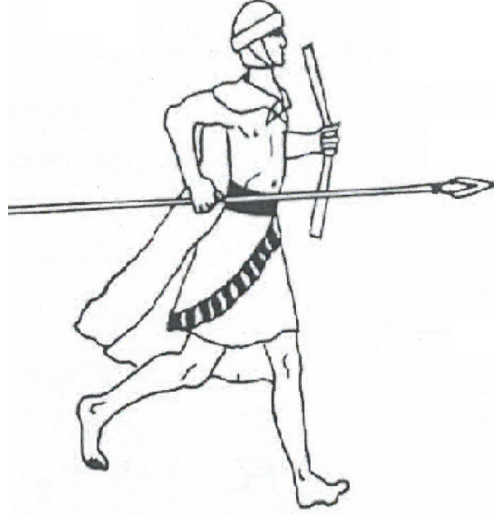
KAYNAKÇA

- BİBER, H., (2005) *Urartu Silahları: Kılıç, Hançer ve Bıçaklar*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Van.
- BRADFORD, A. S., (2001) *With Arrow, Sword and Spear, A History of Warfare in the Ancient World*, London.
- DALLEY, S., (1985) “Foreign Chariotry and Cavalry in the Armies of Tiglath-pileser III and Sargon II.” *Iraq* 47:31-48.
- DAWSON, D., (2001) *The First Armies*, Ed. John Keegan, London.
- DERCKSEN J. G., (1996) *The Old Assyrian Copper Trade in Anatolia*, Nederlands Historisch-Archaeologisch Instituut, İstanbul.
- DIKOV, V. – KOVALEV, S., (2008) *İlkçağ Tarihi*, Çev. Özdemir İnce, Yordam ve Basım Yayınları, Ankara.
- DOSSIN, G. (1950) *Correspondance de Iasmah-Addu, ARM: V*, Paris.
- GABRIEL, R. A., (2007) *The Ancient World*, London.
- GÖKÇEK, L. G., (2006) “The Use of Wagons (eriqqum) in Ancient Anatolia According to Texts from Kültepe”, *Zeitschrift für Assyriologie und Vorderasiatische Archäologie*, Band 96, II. Halbband, p.185-199.
- GRAYSON, A. K., (1987) *Assyrian Rulers of the Third and Second Millennium (to 1115 BC)* (The Royal Inscriptions of Mesopotamia, Assyrian Periods, vol. 1), Toronto/Buffalo/London.
- GRAYSON, A. K., (2008) “Assyrian Civilization” *The Cambridge Ancient History*, Vol III/2, Cambridge, s.194-228.
- GÜNBATTI, C., (2008) “An Eponym List (KEL G) from Kültepe” *AoF* 35/1, 2008: 103-132.
- HEALY, M., (2007) *The Ancient Assyrians*, Ed. Martin Windrow, USA.
- HONGGENG, G., (2004) “The Assyrian Intelligence Activities during the Assyrian Empire” *Journal of Assyrian Academic Studies*, Vol. 18, no. 2, s.59-71.
- KEEGAN, J., (1995) *Savaş Sanatı Tarihi*, Çev. Füsün Doruker, Gençlik Yayınları, İstanbul.
- KINAL, F., (1978) “Khorsabad Kral Listesi ve Kronoloji” *Belleten* Cilt: XLII Sayı: 166, Ankara, s.171-200.
- LANDSBERGER, B., (1954) “Assyrische Königsliste und Dunkles Zietaltar”, *JSS* 8:31-46
- LUCKENBİLL, D. (1968) *Ancient Records of Assyria vol. I From the Earliest Times to Sargon*, NewYork.

- MADHLOOM, T. A., (1970) *The Chronology of Neo Assyrian Art*, London.
- MATTILA, R., (2000) *The King's Magnates, A Study of the Highest Officials of the Neo-Assyrian Empire*, *SAA II*, Helsinki.
- McNEIL, W. H., (1994) *Dünya Tarihi*, Çev. Alâeddin Şenel, İmge Kitabevi, Ankara.
- NOBLE, D., (1990) "Assyrian Chariotry and Cavalry." *SAAB IV*:61-68.
- OATES, J., (2004) *Babil*, Çev. Fatma Çizmeli, Ankara.
- POSTGATE, N., (2007) "The invisible hierarchy: Assyrian military and civilian administration in the 8th and 7th centuries B.C." In: J.N. Postgate (ed.), *The Land of Assur & The Yoke of Assur: Studies on Assyria 1971-2005*, Oxbow, s.331-360
- ROUX, G., (1964) *Ancient Iraq*, London.
- SAGGS, H. W. F., (1989) *The Might That was Assyria*, London.
- SCURLOCK, J. A., (1989) "Assyrian Battering Rams Revisited", *SAAB III/2*:129-131
- SEVİN, V., (1999) *Yeni Assur Sanatı I, Mimarlık*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- STILLMAN, N. – TALLIS, N., (1984) *Armies of the ancient Near East 3000 BC to 539 BC*, Worthing, Sussex, England: Wargames Research Group.
- ŞAHİN, H. A., (2009) "Mari Kralları Yasmah-Adad ve Zimrilim'in Orta Fırat Bölgesinde Kurdukları İttifaklar", *Mısır-Hitit Ebedi Barış Antlaşması (Kadeş) ve Eski Önasya'da Barış*, Ed. Şakir Batmaz-Hasan Ali Şahin, E.Ü. Kapadokya Araştırma Merkezi, Nevşehir. s.63-85
- TALLIS, N., (2008) "Ancient Near Eastern Warfare", *The Ancient World at War, A Global History*, Edited by Philip De Souza, London, s.47-65
- YILDIRIM, T., (2010) "Kültepe'nin Silahları" *Anadolu'nun Önsözü Kültepe-Kaniş Karumu, Asurlular İstanbul'da*. s.116-123

Res.2

Res.1

Res.3a

Res.3b

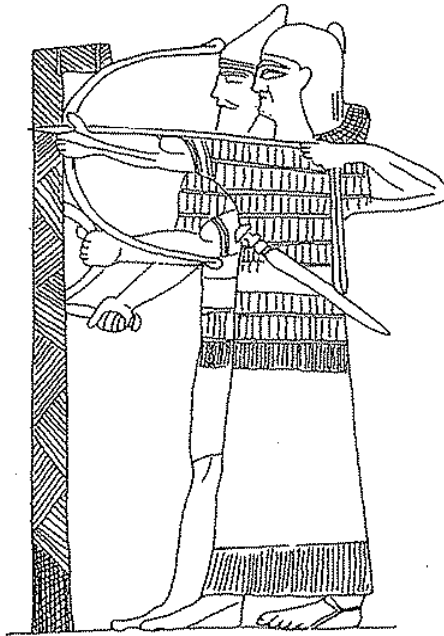
Res.3c

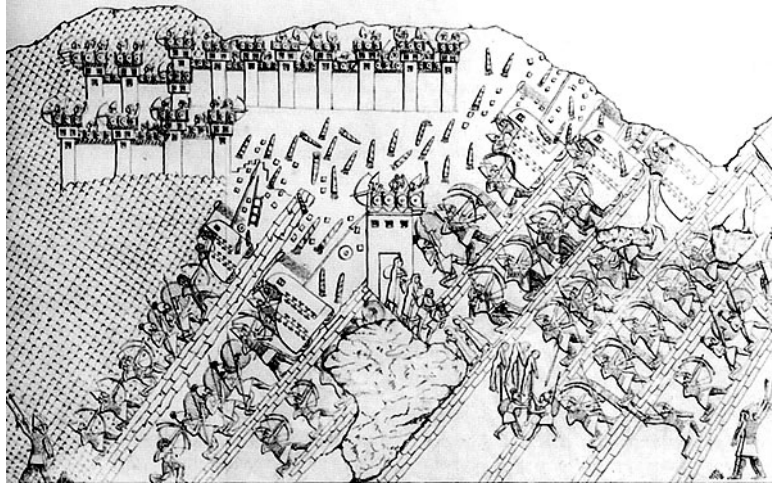
Res.3d

Res.4

Res.5

Res.6